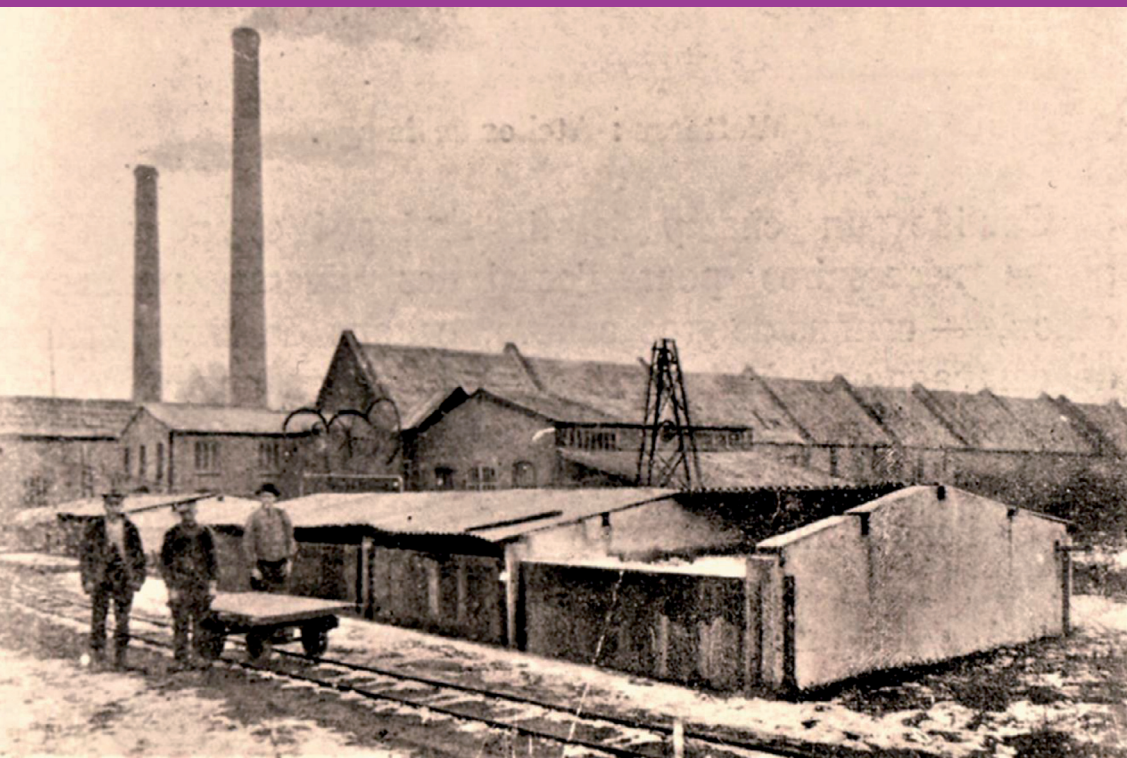

Aan het einde van de 19de eeuw ontdekten industriëlen onze grote stille heide. Tegelijkertijd werden onze voorouders geconfronteerd met de industriële revolutie, die grote veranderingen bracht voor zowel mensen als de natuur. De toenmalige pastoor van Kaulille noemde de arbeiders die zijn parochie kwamen bevolken "de duvels oet de Fabriekstraot".

In dit minisymposium nemen we u mee terug in de tijd, naar de oprichting en de beginjaren van de "vuile industrie". Bruno Indekeu vertelt u over de investeerders en industriëlen die deze industrieën opzetten, en zal ook hun familiebanden belichten.

Jos Vangerven zal ingaan op de buskruitfabriek Cooppal, die in 1881 in Kaulille werd gesticht. Het terrein van 180 hectare lag ver van de woonkernen op de voormalige heidegebieden Raekerheide en Grote Heide, omdat de productie giftige gassen en gevaarlijke ontploffingen met zich meebracht. In sommige periodes stelde de fabriek tot 600 mensen tewerk.

De familie Dor bouwde in 1892 een zinkfabriek tussen Budel en Weert, in een gebied dat bekend was als "De Aauw Hei". De fabriek en de huizen en voorzieningen die de familie Dor voor de arbeiders liet bouwen, werden aanvankelijk bevolkt door Waalse arbeiders. De zink- en zwavelzuurfabriek die er stond, kreeg de

bijnaam "De Stille Dood" vanwege de zware arbeid en de schadelijke dampen die er vrijkwamen. Jac. Biemans zal hierover meer vertellen.

In 1895 vestigde zich in Reppel, tussen Bree en Peer, de Arsenicumfabriek, ook wel "Groot Fabriek" genoemd. Hier werd arseen geproduceerd, een giftige stof die werd gewonnen uit erts uit Marokko. Arseen werd gebruikt in insecticiden en verf. Omstreeks 1900 werkten er al zo'n 250 mensen. In dat jaar brak er een staking uit bij de smeltovens, maar de arbeiders werden ontslagen en het werk werd overgenomen door anderen. Friedo Steensels zal uitleg geven over deze industrie en de gevolgen voor mens en natuur. Al 35 jaar wordt er gewerkt aan het saneren van de vervuilde grond rondom de fabriek. Omdat de vervuiling te ernstig is om te verwijderen, wordt er nu een sarcofaag aangebracht om de verontreiniging af te schermen.

August De Winne schreef over deze fabrieken in 1912: *De arbeiders! Ziet ge, na 't dagelijksch werk, op den steenweg voorbijgaan, mager, bleek, ontvleescht, met hoofden als van dooden! Het zijn als zwervende lijken. Men telt er geen ouderlingen onder. Na tien of twaalf jaren in de fabriek gewroet te hebben is hun organisme geknakt. Op veertigjarigen ouderdom zijn het afgeleefde wezens, onbekwaam tot den minst vermoeiende arbeid. Zij zijn versleten, ten einde, en hunne mannelijke kracht zowel als hun geestvermogen verwelken.*

VALKENSWAARD, DINSdag 26 AUGUSTUS 2025

Gluren bij de burens . . . in Valkenswaard
Aanvang: 19.00 uur in de Heilige Nicolaaskerk aan de Markt 53, 5554 CA Valkenswaard
Inloop vanaf 18.30 uur
Parkeren: Kloosterplein, Molenstraat, Carillonplein en Torenstraat

Het oude Valkenswaards kerkgebouw, van vóór 1500, stond, met een kerkhof, op de huidige Oude Begraafplaats aan de Kerkhofstraat. Die is gesloopt vanaf 1859. De contouren van die kerk heeft men voor bezoekers visueel gemaakt en het kerkhof wordt nog altijd gebruikt. De vervangende nieuwe kerk komt dan aan het meer centraal gelegen Marktplaats, waar het sindsdien het

beeld van Valkenswaard heeft bepaald. Architect Weber (1820-1908) realiseert de nieuwe kerk (1858-1860) die in 1927 al wordt afgebroken (m.u.v. de toren). Op dezelfde plek verschijnt in 1927 de huidige Heilige Nicolaaskerk van de hand van architect J. Stuyt (1868-1837). Zowel de kerk als de Oude Begraafplaats zijn de moeite van een bezoek waard. Op de begraafplaats beleeft men de lokale geschiedenis. Oude en nieuwe graven van parochianen, monumentale grafmonumenten, graven van pastores en van plaatselijke industriëlen. Men vindt er de grafsteen, binnen een ijzeren hek, van de Engelsman Richard Hamond die de overgang van valkerij naar sigarenindus-

trie markeerde, maar ook het graf van voetbaltrainer Rinus Michels. De speciale verwijzing naar oorlogsslachtoffers maakt deze keurig onderhouden begraafplaats tot een waardige gedenkplek. Behalve een uiting van religiositeit door kerkdiensten, kunstzinnige ramen en voorwerpen, beelden en schilderijen, presenteert de Nicolaaskerk ook de Valkenswaardse geschiedenis (gilden), tradities (Handelse Processie) en verenigingsleven. Het bezoek aan kerk en begraafplaats krijgt een nadere cultuurhistorische invulling met twee andere presentaties: een bezoek en uiteenzetting over het Marktplaats en een uiteenzetting over begin-Leenderweg met het Weerderhuys. De huidige uitvoering uit 1890 van dit voormalige protestantse kerkje is naar een ontwerp van Pierre Cuypers (1827-1921). Deze twee cultuurhistorische invullingen hebben met nadruk een hoog valkerij- en sigarenmakerijgehalte.

BAEXEM, ZONDAG 28 SEPTEMBER 2025

GEZAMENLIJKE HEEMKUNDEDAG LEUDAL 2025

Op zondag 28 september 2025 kunnen belangstellenden van 11.00 uur 's morgens tot 17.00 uur 's middags de heemkundedag bezoeken, die georganiseerd wordt door de gezamenlijke heemkundeverenigingen uit de gemeente Leudal. Deze heemkundedag vindt plaats in de parochiekerk van Baexem. Monseigneur Kierkelsplein 19, 6095 BK Baexem.

Het thema van deze dag is 'Kerken en kloosters'. De diverse heemkundeverenigingen zullen de geschiedenis van hun parochiekerk en de historie van de vele kloosters in de dorpen op eigen wijze presenteren. Daarnaast stellen de heemkundeverenigingen zichzelf, hun activiteiten en hun publicaties voor aan de bezoekers.

De toegang is zoals altijd gratis!

NEGENTIENDE EDITIE

CULTUURHISTORISCHE ZOMER 2025

Organisatie:

Stichting De Aldenborgh, Kring Weert van het Koninklijk Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap en Geschied- en Heemkundige Kring „Land van Thorn“

BEESEL, DINSdag 8 JULI 2025

Gluren bij de Buren... in Beesel

Aanvang: 19.00 uur in Hoeve De Bongerd, Markt 13, 5954 BH Beesel

Inloop vanaf 18.00 uur in Hoeve De Bongerd
Gratis parkeren in het centrum, op de markt en nabij de kerk

In 2025 viert de gemeente Beesel het feit dat ze 750 jaar geleden voor het eerst wordt vermeld. In een akte van 17 augustus 1275 is sprake van de "communitas de Beessel": de gemeenschap Beesel. Alhoewel archeologische vondsten, o.a. restanten van vier Romeinse villa's, al zeer vroege bewoning aantonen is van de start van deze gemeenschap mogelijk eerst sprake vanaf het jaar 1000. In 1275 ligt het inwonertal rond de 300 inwoners, verdeeld over vijf buurtschappen: Dorp, Bussereind, Rijkkel, Leeuwen en Offenbeek.

Alle activiteiten zijn GRATIS toegankelijk. Dus iedereen is van harte uitgenodigd ! Meer info: www.dealdenborgh.nl 00 31 (0) 6 53 28 46 65

Beesel is een zelfstandige gemeente, gelegen op de oostelijke Maasoever tussen de gemeenten Roermond en Venlo en telt momenteel zo'n 13.700 inwoners, verdeeld over de kernen Beesel, Reuver en Offenbeek. Het kerkdorp Beesel, gelegen in een Maasdal en omringd door prachtige natuur, is de kleinste van deze drie kernen. Het centrum is beschermd dorpsgezicht met diverse rijks- en gemeentelijke monumenten. Zeer bekend is het dorp vanwege het folkloristische Draaksteken, dat eens in de zeven jaar in een groots openluchtspel wordt opgevoerd. Maar ook keramische kunstwerken, ooit gemaakt in de ateliers van steenfabriek Sint Joris en Loré door bekende kunstenaars voor kerken en gebouwen in Nederland, krijgen vaak een tweede leven in het historische centrum. Tijdens de wandeling zullen de gidsen u kennis laten maken met wetenswaardigheden op diverse mooie plekjes en bij gebouwen in het historische centrum. Na afloop kunt u nog gezellig na borrelen in Hoeve De Bongerd.

STEVENSWEERT, DINSDAG 22 JULI 2025

Gluren bij de Buren Stevensweert
Aanvang 19:00 uur: Parochiekerk H. Stephanus,
Jan van Steffeswertplein 3, 6107 BZ Stevensweert.
Parkeren: parkeerplaats Sportlaan. Volg de borden P historische kern, is gratis. Van hieruit is het circa 5 minuten naar de kerk.

Stevensweert ligt samen met Ohé en Laak op een eiland dat door twee armen van de Maas gevormd wordt. Het heeft een rijke geschiedenis die terug gaat naar het einde van de dertiende eeuw. De eerste heren van Stevensweert uit het geslacht Pietersheim bouwden eind dertiende eeuw een imposante burcht. Deze werd door de graven Van den Bergh in het midden van de zestiende eeuw verder uitgebouwd. Hiervan is nu een koperen maquette te zien in het midden van het plein.

Het oorspronkelijke dorp werd tijdens de Tachtigjarige oorlog door de Spanjaarden in 1633 tot vestingstad omgebouwd. Om de plaats werd een aarden vestingwal met zeven bastions en vijf ravelijnen aangelegd. Stevensweert heeft zijn zevenhoekige omtrek en geometrisch stratenpatroon behouden. De originele vestingwallen bestaan niet meer. Op basis van historisch kaartmateriaal is een klein deel van de vestingwerken gereconstrueerd. De parochiekerk van Stevensweert dateert uit 1781 in de vorm van een Grieks kruis en heeft prachtige glas-in-lood ramen. De straten van de kern van Stevensweert zijn recent gereconstrueerd met goten, waarin historische afbeeldingen zijn te zien. Verder zijner twee cortenstalen poorten te zien, nl de Maas- en Veldpoort en een drietal muurschilderingen over het verleden van Stevensweert. Als afsluiting bestaat de mogelijkheid het museum gratis te bezoeken. In de plaatselijke horecagelegenheden kunt u terecht voor een drankje.

THORN, DINSDAG 5 AUGUSTUS 2025

Gluren bij de buren ... in Thorn
Aanvang 19:00 uur in het Openlucht Theater aan
de Hofstraat 17, 6017 AK Thorn
Parkeergelegenheid aan de Waterstraat en de Meers

Van het Witte Stadjie is algemeen bekend dat het eeuwenlang is bestuurd door adellijke dames. Aan het einde van de tiende eeuw gesticht door graaf Ansfried en zijn gemalin Hilsondis, ontwikkelde het klooster zich al vrij snel tot een wereldlijk stift waar alleen dames uit de hoogste adellijke kringen welkom waren. En een hoogadellijk stift zou het blijven tot het einde van de achttiende eeuw toen de Franse revolutionairen er een einde aan maakten.

De abdis en het kapittel bezaten omvangrijke goederen in de vier kwartieren van het Land van Thorn: naast de abdij en de directe omgeving van Thorn had men bezittingen in Grathem en Baexem, in Ittervoort, Ell, Haler en Molenbeersel en in Stramproy.

De deelnemers krijgen op deze dag de gelegenheid om aan de hand van een korte film kennis te maken met de ontwikkeling van het Stift. Tijdens een bezoek wordt de geschiedenis van de fraaie stiftskerk uit de doeken gedaan. Enkele andere nog zichtbare gegevens laten een stukje van de geschiedenis zien in de vorm van geveltekens en u krijgt een kijkje in een patriciërswooning op de Wijngaard. Deskundigen staan klaar om in het Regionaal Historisch Informatie- en Documentatiecentrum (RHIDOC) uitleg te geven over de schat aan voorhanden historische informatie in onder meer doop-, trouw- en begraafregisters, burgerlijke stand, notariaat en schepenbankregisters van een groot aantal plaatsen in Midden-Limburg en het Belgische grensgebied. En het Museum Thorn verbindt de karakteristieke historische buitenwereld van het Witte Stadjie met het boeiende verhaal van Thorn.

KESSENICH (B), DINSDAG 12 AUGUSTUS 2025

Zomermiddaglezing
“DE SUISSSES TERUG VAN ONDER HET STOF”
door Xavier Lenaers

Aanvang 14.00 uur in de Sint Martinuskerk,
Kerkstraat 10, 3640 Kessenich (B)
Vrij parkeren: parkeerplaats aan de Borgstraat.

Ze behoren tot een uitstervend ras, komen weinig aan bod in de media en zijn met uitzondering van de oudere generaties niet gekend laat staan niet of niet meer bekend. Maar ze vervullen in de hedendaagse katholieke kerk nog altijd een rol van betekenis: op kerkelijke hoogdagen als ordehandhaver in de erediensten en als ceremoniemeester bij processies, huwelijken en uitvaarten.

We hebben het over de kerkbaljuws als officieel kerkelijk ambt of de suisse in de volksmond. In héél België zijn er nog zes suisses actief onder wie twee in Belgisch Limburg: in Hasselt en in Tongeren.

In Nederlands-Limburg zijn nog dertien suisses actief. Maastricht spant de kroon, met vijf suisses in wisselende diensten in de Sint-Servaaskerk, twee in de Onze-Lieve-Vrouwebasiliek en één in de Sint-Martinuskerk in Wyck. In de volksmond worden zij vaak 'koer-

ezels' genoemd, een verbastering van de Franse spreuk op hun sjerp: 'Coeur et Zèle', hart en ziel. Verder zijn er nog suisses in Meerssen, Valkenburg, Heerlen, Susteren en Weert. In Nederland is er verder nog één suisse in het Noord-Brabantse Best.

Voor zijn boek 'Dë Píkman' dook spreker Xavier Lenaers twee jaar lang in archieven en oude documenten. Kom luisteren naar de geschiedenis, anekdotes en verhalen over de mensen die ooit de orde in de kerk moesten handhaven.

Na deze lezing kan er in de naastgelegen Sjöttekamer van schut-terij Sint Martinus Kessenich nagepraat worden.

BUDEL-DORPLEIN, DINSDAG 19 AUGUSTUS 2025

Gluren bij de buren ... Budel-Dorplein
Aanvang 19.00 uur in de H. Jozefkerk,
Hoofdstraat 201, 6024 AB Budel-Dorplein
Vrij parkeren: direct naast en achter de kerk.

Dit jaar bezoeken wij Budel-Dorplein; vlak na de aanwijzing tot beschermd dorpsgezicht in 2011 waren we er eerder te gast. Het oude deel van dit dorp, gelegen in een uithoek van de provincie Noord-Brabant, grenzend aan Limburg en België, is nog steeds een bezienswaardigheid en steeds meer toeristen brengen een bezoek aan dit unieke fabrieksdorp.

De fabrieksnederzetting Budel-Dorplein werd in 1892 ontworpen en gebouwd in opdracht van de Belgische gebroeders Dor. Er

verrees uit het niets een voor Nederlandse begrippen unieke fabrieksnederzetting, geheel planmatig ontworpen met diverse types woningen. De woningen waren bestemd voor de huisvesting van de arbeiders van de nabijgelegen zinkfabriek. Het oude fabrieksdorp telt ca. 80 woningen, een pension-hotel, een fabrikantenvilla en zelfs een kleine gevangenis. De stijl en architectuur van de gebouwen is sterk geïnspireerd op architectuur die voorkomt in de Belgisch-Waalse Borinage. Dorplein is een van de weinige fabrieksdorpen in Nederland die nog voor een groot deel de oorspronkelijke stijkenmerken bezit.

Niet alleen in Dorplein, maar ook ver daarbuiten is men zich langzamerhand bewust geworden van de unieke cultuurhistorische waarde van deze nederzetting. Het verhaal van een vrij jong dorp, een inmiddels gekend uniek erfgoed.

Na de ontvangst en een korte toelichting in de kerk vertellen lokale cicerones u over de geschiedenis van het dorp en over de bijzondere gebouwen en objecten die u tijdens de wandeling ziet.

BOCHOLT (B), DONDERDAG 21 AUGUSTUS 2025

DE LOKROEP VAN DE GROTE STILLE HEIDE
Industrie voor de vooruitgang en welstand !?

Aanvang: 14.00 uur
Parochiehuis Bocholt, Kerkplein 11, 3950 Bocholt
Parkeersuggestie: Kerkplein of
parkeerplaats Matthijsplein Bocholt.
Entree gratis.